

KÖÇÜRÜLMƏ SİYASƏTİ ÜZRƏ ÇƏRÇİVƏ (KSC) SƏNƏDİ

Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə (KSC) sənədi
Sənədin növü: İlk layihə
Layihə No:
Noyabr 2015-ci il

Azərbaycan: Elektrik Enerjisi Paylayıcı Şəbəkəsinin Müasirləşdirilməsi Layihəsi

Azərbaycan Respublikası "Azərişiq" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti tərəfindən Dünya Bankı üçün hazırlanmışdır.

Bu hesabat borcalanın sənədidir. Burada qeyd edilən fikirlər DB Direktorlar Şurası, Rəhbərlik və işçi heyətinin fikirlərini əks etdirmir və ilkin xarakter daşıyır.

MÜNDƏRİCAT

I.	GİRİŞ	4
II.	KP-NİN TƏSDİQLƏNMƏSİ PROSESİ	7
III.	HÜQUQİ VƏ SİYASƏT ÇƏRÇİVƏSİ	8
	A. Torpaqalma və Köçürülmə üzrə Azərbaycan Qanunları və Əsasnamələri	8
	B. Azərbaycanda kompensasiyanın qiymətləndirilməsi metodu	10
	C. TAK-la bağlı Azərbaycan qanunvericiliyinin və DB tələblərinin müqayisəsi	11
IV.	LAYİHƏDƏ NƏZƏRDƏ TUTULAN KOMPENSASIYADAN İSTİFADƏ ETMƏ MEYARLARI VƏ HÜQUQLARI	12
	A. Uyğunluq və hüquqlar	13
	B. Kompensasiya vahidi qiymətlərinin hesablanması	16
	C. Tikinti zamanı narahatçılıq və müvəqqəti təsirlər	16
V.	TORPAĞA GÖRƏ KOMPENSASIYA ÜÇÜN TORPAĞIN TƏMİN EDİLMƏSİ	17
VI.	GENDER TƏSİRİ VƏ TƏSİRİN AZALDILMASI TƏDBİRLƏRİ	17
VII.	İCTİMAİYYƏTİN İŞTİRAKI VƏ SƏNƏDLƏRİN AÇIQLANMASI	18
VIII.	İNSTITUSİONAL MEXANİZMLƏR	19
	A. Azərişiq	19
	B. Digər Əsas Hökumət Qurumları	19
	C. Yerli Hökumət İdarələri (Rayon İcra Hakimiyyətləri və Bələdiyyələr)	19
	D. TAK-la əlaqəli Komissiyalar	19
	E. İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti (İMŞ)	20
IX.	ŞİKAYƏT VƏ NARAZILIQLAR	20
X.	MONİTORİNG VƏ QİYMƏTLƏNDİRMƏ	21
XI.	KP-NİN İCRASI ÜZRƏ TƏLİM	22
XII.	KÖÇÜRÜLMƏ BÜDCƏSİ VƏ MALİYYƏLƏŞMƏ	22
XIII.	TAKP-IN İCRA PROSESİ	22

Əlavələr

Əlavə 1: TAK Qiymətləndirmə Cədvəli

Əlavə 2: KP-nin qısa icmalı

ABREVIATURALAR

YHA	–	Yoxsulluq Həddindən Aşağı
İMŞ		İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti
LTMQƏ	–	Layihə Təsirinə Məruz Qalan Əhali
ƏQT	–	Ətraflı Qiymətləndirmə Tədqiqatı
İA	–	İcraçı Agentlik
ED	–	Ekologiya Departamenti
AH	–	Azərbaycan Hökuməti
ŞBK	–	Şikayətlərə Baxılması Komissiyası
İA	–	İcraçı Agentlik
YƏ	–	Yerli Əhali
MK	–	Məcburi Köçürülmə
YSTİQ	–	Yoxsulluq və Sosial Təhlükəsizliyin İlk Qiymətləndirilməsi
TAQ	–	Torpaqalma Qrupu
TAK	–	Torpaqalma və Köçürülmə
KSC	–	Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə
KP	–	Köçürülmə Planı
ETSN		Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi
MN	–	Maliyyə Nazirliyi
QHT	–	Qeyri-Hökumət Təşkilatı
LİQ	–	Layihə İdarəetmə Qrupu
KK	–	Köçürülmə Komissiyası
MZ	–	Mühafizə Zonası
RTAKK	–	Rayon Torpaqalma və Köçürülmə Komissiyası
ƏMDK	–	Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi
DB	-	Dünya Bankı
DETSQ	-	Dövlət Ehtiyacları üçün Torpaq Satınalmaları haqqında Qanun
KFP	-	Köçürülmə üzrə Fəaliyyət Planı

TERMİNLƏRİN İZAHI

Təsirə məruz qalan ailələr- Layihənin yaxud onun hər hansı komponentinin mənfi təsirinə məruz qalan, bir dam altında yaşayan və vahid iqtisadi qurum kimi fəaliyyət göstərən bütün insanlar nəzərdə tutulur. Bu bir nüvə ailə (yalnız ata, ana və uşaqlardan ibarət ailə) yaxud geniş ailə qrupu ola bilər.

Kompensasiya: Nəğd pul yaxud alınan əmlakın dəyişdirilmə dəyəri ilə edilən ödənişdir.

Layihə Təsirinə Məruz Qalan Əhali (LTMQƏ): Torpaqların məcburi alınması yaxud torpaqdan istifadə və ya hüquqi təyinatlı parklar yaxud qorunan ərazilərə giriş-çıxış imkanlarına məcburi məhdidiyyətlərlə əlaqədar tam yaxud qismən, daimi yaxud müvəqqəti fiziki köçürülmə (yerdəyişmə, yaşayış ərazisinin itirilməsi yaxud sığınacağı itirilməsi) iqtisadi köçürülməyə (torpağın, əmlakın, əmlaka giriş imkanının, gəlir mənbələrinin yaxud yaşayış üçün vəsaitlərin itirilməsi) məruz qalan istənilən şəxs başa düşülür.

Hüquqların verilməsi: LTMQƏ-yə onlara dəyən itkinin xüsusiyyətindən asılı olaraq iqtisadi və sosial bazanın bərpa edilməsi üçün verilən kompensasiya, gəlirin bərpası, keçid xarakterli köməklik, gəlirin əvəz edilməsi, köçürülmə kimi tədbirlər silsiləsini əhatə edir.

Prosesi durdurma tarixi: Köçürülməyə köməklik üçün münasib tarix nəzərdə tutulur. Bu Layihə üçün layihə/sublayihə ərazisində LTMQƏ-nin siyahıya salınmasına başlama tarixi durdurma tarixi hesab ediləcək.

Torpağın alınması: Hökumət orqanı tərəfindən torpağın yaxud digər əmlakın tam yaxud bir hissəsinin torpaq sahibindən yaxud mülkiyyətçidən məcburi yolla alınması, eləcə də sahiblik və mülkiyyət hüququnun bərpa qiyməti ilə kompensasiya edilməklə dövlət ehtiyacları üçün hökumət orqanına ötürülməsi prosesi nəzərdə tutulur. .

Bərpa : Alınan əmlakın bərpa qiyməti ilə ödənişindən başqa Torpaqalma və Köçürülmə Çərçivə Sənədi çərçivəsində təmin edilən kompensasiya tədbirləri nəzərdə tutulur.

Yerini dəyişmə: LTMQƏ-nin Layihədən əvvəlki yaşayış yerindən başqa yerə yerini dəyişməsidir.

Bərpa qiyməti: Layihə tərəfindən zərər dəymiş və ya alınmış əmlakın əvəz edilməsi yaxud yenidən tikilməsi üçün LTMQƏ tərəfindən aşağıdakı elementlərə əsasən hesablanmaqla tələb edilən məbləğ: ədalətli bazar qiyməti, əməliyyat xərcləri, hesablanmış faizlər, keçid və bərpa qiymətləri və digər müvafiq ödənişlər .

Köçürülmə: Kompensasiya, yerdəyişmə və bərpa tədbirləri daxil olmaqla LTMQƏ-nin əmlakı/yaşayış şəraitinə dəymiş istənilən yaxud bütün mənfi təsirlərin azaldılması üçün görülməli tədbirlər nəzərdə tutulur.

Yoxsulluq Həddindən Aşağı ailələr: Aylıq gəliri siyahıya alma zamanı Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən aparılmış ailə büdcə tədqiqatları əsasında Azərbaycan Hökuməti tərəfindən müəyyən edilmiş rəsmi yoxsulluq həddində aşağı olan ailələrdir. ¹

Həssas ailələrə Qadınlar başçılıq edilən ailələr, yerli əhali yaxud yoxsulluq həddindən aşağı ailələr daxildir.

¹ 2014-cü ildə Azərbaycanda rəsmi yoxsulluq həddi 125 AZN-dir .

I. GİRİŞ

1. Azərbaycanda Elektrik Enerjisinin Paylanması Məsirləşdirilməsinə dair Layihə Azərişğın idarəçiliyində olan 5 (beş) inzibati rayonda enerji paylanma şəbəkəsinin genişləndirilməsi və yenidənqurulmasını, enerji təchizatının etibarlılığının təkmilləşdirilməsini, paylanma itkilərinin azaldılmasını, enerjiyə qənaətin artırılmasını və Azərişğın maliyyə fəaliyyətinin yaxşılaşdırılmasını nəzərdə tutur. Bərpa Layihəsi müvafiq olaraq 3 Regional Enerji Təchizatı və Satış İdarəsi (RETSİ): Cənub RETSİ, Qərb RETSİ və Aran RETSİ tərəfindən idarə olunan 5 rayonda paylayıcı şəbəkələri əhatə edəcək.

2. Layihə 3 başlıca komponentdən ibarətdir: (i) paylayıcı xətlər və yarımstansiyalar daxil olmaqla 110kv, 35 kv, 10kv və 6 kvluq paylayıcı şəbəkələrin bərpası, 0.4 kvluq abonent xidməti xətlərinin bərpası və müasir elektrik sayğaclarının quraşdırılması; (ii) Bütün rayonlarda Azərişğın mühasibatlıq və satış sisteminin inteqrasiya olunması; (iii) Azərişğın institusional potensialının gücləndirilməsi. Mövcud paylayıcı xətlərin dəyişdirilməsi, paylayıcı yarımstansiyaların bərpası və paylayıcı transformatorların yenidənqurulması işləri mövcud paylayıcı xətlər hüdudlarında və dövlət torpaqlarında həyata keçiriləcəyindən əlavə torpaq sahələrinin alınması tələb olunmur və bu səbəbdən investisiya layihəsinin heç bir potensial mənfi təsiri gözlənilmir. Sublayihələr çərçivəsində komponentlərinin dəyərləndirilməsinə əsaslanaraq yalnız yenidənqurma/quraşdırma işləri zamanı, o cümlədən avadanlıq və materialların saxlanma əraziləri ilə bağlı podratçılar tərəfindən bəzi müvəqqəti narahatlıqların yaranacağı gözlənilir ki, bunlar sublayihələrin icrası zamanı müəyyən ediləcək.

Aşağıdakı cədvəldə 1-ci komponent çərçivəsində bərpa ediləcək yarımstansiyalar haqqında daha ətraflı məlumat təsvir edilmişdir:

Cədvəl 1: Layihə çərçivəsində görülməli işlər

LOT	Rayonlar	Vahid
	Sabirabad	
1	110/35/10 kV-luq 2x40 MVA gücündə "Javad" YS Sabirabad 35 kV YS (110 kV Sabirabad ve Javad YS-dan qidalanan)	1
2	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Surra" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Kovlar" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Quruzma" YS	3
3	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Abdulabad" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Kürkəndi" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Vidadi-2" YS	3
4	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Su Kəməri" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Vidadi-1" YS 35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Suqovuşan" YS	3

Sabirabad 35 kV (757 və 758 saylı hava xəttindən qidalanan)		
5	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Minbaşı" YS	3
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Nizamkənd" YS	
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Hacıbəbir" YS	
6	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Gümüşarx" YS	3
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Beşdəli nasos" YS	
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Təzə kürqırağı" YS	
7	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Köhnə kürqırağı" nasos YS	3
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Azadakənd" nasos YS	
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Azadakənd" YS	
8	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Axtaçı" YS	3
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Qaratoğay" YS	
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Şıxsalahlı" YS	
9	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Qaragünə" YS	2
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Dadaşbeyli" YS	
Ağcabədi		
10	110/35/10 kV-luq 2x40 MVA gücündə "Şotlanlı" YS	1
11	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Hindarx-1" YS	2
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Hindarx-2" YS	
Beyləqan		
12	110/35/10 kV-luq 2x40 MVA gücündə "Daşburun" YS	1
13	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "3 N-li Sovxoz" YS	1
Qazax		
19	110/35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Şıxlı" YS	1
20	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Xramçay" YS	2
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Vaqif" YS	
21	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "Kəmərlı" YS	3
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "I Pille nasos" YS	
	35/10 kV-luq 2x10 MVA gücündə "II Pille nasos" YS	
Sabirabad		
22	110 kV-luq EVX 1-ci Sabirabad hava xəttindən Naqil AS -185 m2 2x7,9	7,9

23	35 kV-luq AS-150 (Javad YS-dan qidalanan)	27,9
	35 kV-luq AS-150 (757 və 758-dən sayılı EVX-dan qidalanan)	70
Ağcabədi		
24	110/35/10 kV-luq "Ağcabədi" YS 110 kV-luq EVX 2x4,5 Naqil AS-185 m ²	4,5
25	Yeni 110 kV-luq "Şotlanlı" YS-dan 35 kV budaqlanan EVX - YS "Hindarx -1" YS "Hindarx-2" AS-150	14,4
Beyləqan		
26	1330/220/110/35/10 KV İmişli YS - 110 kV-luq Daşburun budaqlanması EVX Naqil AS-185 m ² 2x,1,6	1,6
27	3Nəli Sovxoz EVX AS-150	8
Qazax		
33	110 kV Poylu h/x-in üstündə olan 110 kV Soyuq bulaq YS-dan budaqlanma Naqil AS-185 m ²	9,2
34	110 kV-luq "Şıxlı" - Xramçay 35 kV hava xətti AS-150	41,2
Sabirabad		
1	10 kV-luq hava xətti -Sabirabad	205
2	10 kV-luq hava xətti - 757/758	146,7
3	0,4 kV-luq ÖİN xətləri - Sabirabad	552,54
4	0,4 kV-luq ÖİN xətləri -757/758	487,5
Ağcabədi		
1	10 kV-luq hava xətti	206
2	0,4 kV-luq ÖİN xətləri	143,64
Beyləqan		
1	10 kV-luq hava xətti	121,54
2	0,4 kV-luq ÖİN xətləri	129,95
Qazax		
1	10 kV-luq hava xətti	117,03
2	0,4 kV-luq ÖİN xətləri	279

	Sabirabad	
-	KTM-lərin təchizatı və quraşdırılması	198
	Ağcabədi	
-	KTM-lərin təchizatı və quraşdırılması	195
	Beyləqan	
-	KTM-lərin təchizatı və quraşdırılması	193
	Qazax	
-	KTM-lərin təchizatı və quraşdırılması	172
	Sabirabad	
	Sayğacların quraşdırılması	17887
	Ağcabədi	
	Sayğacların quraşdırılması	7136
	Beyləqan	
	Sayğacların quraşdırılması	5144
	Qazax	
	Sayğacların quraşdırılması	5792

3. Bu Köçürülmə Siyasəti üzrə Çərçivə (KSC) sənədi maliyyələşdiriləcək layihə və sublayihələrin planlaşdırılması və icrası zamanı yarana biləcək torpaqalma və köçürülmə məsələləri ilə bağlı hazırlanmışdır. Burada Layihənin icrası zamanı yarana bilən torpaq, yaşayış evləri, binalar, məhsul və dolanışq vasitələrinin itkisi üzrə kompensasiyaya ilə bağlı DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələblərinə və Azərbaycan Respublikası Hökumətinin torpaqalma ilə bağlı müvafiq siyasəti və təlimatlarına uyğun prinsip və prosedurlar müəyyən edilir (ziddiyyət yarandığı təqdirdə DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələbləri üstünlük təşkil edəcək). Tələb olunduğu halda Sublayihə ilə bağlı spesifik Köçürülmə Planı (KP) bu KSC-yə müvafiq olaraq hazırlanacaq. Bu sənəd Layihə üzrə İcraçı Agentlik Azərişiq tərəfindən təsdiqlənib.

II. KP-NİN TƏSDİQLƏNMƏSİ PROSESİ

4. KP LİQ tərəfindən təsdiqlənməmişdən və DB-yə təqdim edilməmişdən qabaq ilk olaraq nəzarətçi qurum kimi Azərişiq və Maliyyə Nazirliyi tərəfindən nəzərdən keçirilir. Layihə müddətində TAK məsələləri üzrə Azərişiq tərəfindən işə götürülmüş İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti (İMŞ) onun icrasına nəzarət edəcək, tamamlanması və KSC-yə uyğunluğu barədə hesabat verəcək. İMŞ Layihənin bütün icrası müddətində bütün TAK planlaşdırma və icra

tədbirlərini əhatə etmək üçün TAK üzrə beynəlxalq və yerli bacarığa malik olmalıdır. Azərbaycan KP-ni Əmlak Məsələləri üzrə Dövlət Komitəsi ilə əməkdaşlıqla həyata keçirəcək.

III. HÜQUQİ VƏ SİYASƏT ÇƏRÇİVƏSİ

A. Torpaqalma və Köçürülmə üzrə Azərbaycan Qanunları və Əsasnamələri

5. Torpaqalma və köçürülmə üzrə Azərbaycan Qanunvericiliyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Torpaq Məcəlləsi, Mülki Məcəllə, Torpaqların Dövlət Ehtiyacları üçün Alınması Haqqında Qanun və Azərbaycan Respublikası tərəfindən dəstəklənən digər normativ hüquqi aktlar və beynəlxalq müqavilələrdən təşkil olunmuşdur.

6. **Konstitusiya** vətəndaşların mülkiyyətə sahib olmaq, ondan istifadə etmək və ona dair sərəncam vermək hüququnu tanıyır. Burada (Maddə 13) Azərbaycanda mülkiyyətin 3 növü-dövlət mülkiyyəti, xüsusi mülkiyyət və bələdiyyə mülkiyyəti növü tanınır. Burada zəmanət verilir ki, heç kəs məhkəmənin qərarı olmadan mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz. Əmlakın tam müsadirəsinə yol verilmir. Dövlət ehtiyacları və ya ictimai ehtiyaclar üçün mülkiyyətin özgəninkiləşdirilməsinə yalnız qabaqcadan onun dəyərini ədalətli ödəmək şərti ilə yol verilə bilər. (Maddə 29).

7. **Torpaq Məcəlləsi.** Torpaq sahələrinin geri alınması (məcburi satın alınması) və ya müvəqqəti tutulması, habelə torpaq mülkiyyətçilərinin, istifadəçilərinin və icarəçilərinin hüquqlarının məhdudlaşdırılması, yaxud hüquqi və fiziki şəxslərin fəaliyyətinin təsiri ilə torpaqların keyfiyyətinin pisləşməsi nəticəsində dəymiş zərər və əldən çıxmış gəlir bu itkilərə məruz qalmış torpaq mülkiyyətçilərinə, istifadəçilərinə və icarəçilərinə tam həcmdə ödənilməlidir. Torpaq sahələri geri alınarkən qeyd olunan xərclərlə yanaşı, habelə torpaq mülkiyyətçisinin üçüncü şəxslər qarşısında daşdığı öhdəliklərə vaxtından əvvəl xitam verilməsi ilə əlaqədar düşdüyü xərci də ödəməlidir. Zərərin ödənilməsi ilə əlaqədar mübahisələrə qanunvericilikdə müəyyən edilmiş qaydada müvafiq məhkəmədə baxılır. 110 və 111-ci Maddələrdə torpaq sahələrinin özbaşına tutulması, torpaq sahələrində qanunsuz tikinti aparılması torpaq qanunvericiliyinin pozulması halları kimi təsvir edilir və qadağan olunmuş hərəkət hesab edilir. Özbaşına tutulmuş (zəbt edilmiş) torpaq sahələri qanunsuz istifadə zamanı çəkilən xərclərin əvəzi ödənilmədən aidiyyəti üzrə geri qaytarılmalıdır. Torpaqların əvvəlki vəziyyətinə gətirilməsi (orada olan binaların, tikililərin və qurğuların sökülməsi də daxil olmaqla) torpaqları zəbt etmiş hüquqi və fiziki şəxslər tərəfindən və ya onların hesabına həyata keçirilir.

8. **Mülki Məcəllə.** 246, 247, 248 və 249-cu Maddələrdə torpaq sahəsinin dövlət ehtiyacları üçün alınmasına dair müddəalar qeyd edilir. Məcəllədə tələb olunur ki torpaq sahəsinin dövlət ehtiyacları üçün alınması haqqında qərar Daşınmaz Əmlakın dövlət reyestrində qeydə alınmalıdır. Burada həmçinin qeyd olunur ki, müvafiq İcra Hakimiyyəti orqanı a) torpağın alınması təsirinə məruz qalan bütün torpaq mülkiyyətçilərinə torpaq sahəsinin alınması ilə bağlı yazılı bildiriş göndəməli b) razılıq əldə edildikdən sonra 90 gün ərzində alınmanın təsirinə məruz qalan mülkiyyətçiyə tam kompensasiya ödəməli c) körülünən əhaliyə köməklik göstərməli d) təsiə məruz qalmış əmlaka görə kompensasiya bazar qiyməti (bazar qiymətini müəyyən etmək mümkün olmadıqda bərpa qiymətindən istifadə edilir) ilə ödəməlidir.

9. Məcəllədə qeyd olunur ki, təsiə məruz qalan şəxs kompensasiyanın bir və ya bir neçə növünü seçə bilər. Burada həmçinin qeyd olunur ki, daşınmaz əmlaka hər hansı mülkiyyət hüquq dövlət reyestrində qeydə alınmalıdır və torpaq sahəsi həmin torpaq sahəsinin mülkiyyətçisindən dövlət ehtiyacları üçün müvafiq məhkəmənin qərarı ilə alınmalıdır.

10. **Mənzil Məcəlləsi.** Məcəllədə göstərilir ki, yaşayış torpaqlarının və həmin torpaqdakı yaşayış binaları Torpaqların Alınması haqqında Qanunun müddəaları ilə alınır.

11. **Torpaqların Dövlət Ehtiyacları üçün Alınması Haqqında Qanun (TDEAHQ):** Burada məcburi köçürülmə, torpağın alınması prosesi və institusional mexanizmlər, kompensasiya və dəyərləndirmə, məsləhətləşmə tələbləri, köçürülən əhalinin müxtəlif kateqoriyalarının hüquqlarını və şikayət mexanizmini müəyyən edir. qanunda köçürülən əhalinin müxtəlif kateqoriyalarını, o cümlədən dövlət qeydiyyatı olmayanları, kirayəçiləri, torpaqdan qeyri-rəsmi uzunmüddətli istifadə edənləri və yaşadıkları torpaq üzərində heç bir qanuni hüququ olmayanları nəzərə alınır. Qanun torpaq üzərində heç bir qanuni hüquq olmayan şəxslərə kömürülmə və kompensasiya ilə bağlı hüquqlar verir. Bura biznes/gəlir itkisinə görə zəzrərin ödənilməsi, köçmə üçün yardım və daşınma üçün dəstək, eləcə də bərpa qiyməti əsasında əmlak itkisinə görə kompensasiyanın təmin edilməsi daxildir. Bu qanuna görə fiziki köçürülmə baş verdiyi təqdirdə alan orqan kömürülmədən ən azı 60 gün əvvəl LTMQƏ-yə bildiriş göndərməlidir.

12. **Torpaq İcarəsi haqqında Qanun :** Qanuda göstərilir ki, Torpaq dövlət ehtiyacları üçün alındıqda, onun əvəzində icarəçiyə eyni ölçüdə və keyfiyyətdə başqa torpaq verilə bilər. Torpaq dövlət ehtiyacları üçün alınarkən icarəçilər tərəfindən bu torpağa çəkilmiş xərclər qanunvericiliklə müəyyən olunmuş qaydada ödənilir.

13. **Qiymətləndirmə fəaliyyəti ilə bağlı qanun:** Qanunda göstərilir ki, daşınmaz əmlakın qiymətləndirilməsi torpaq sahəsinin dövlət ehtiyacları üçün alınması halında məcburidir və qiymətləndirmənin nəticələri qiymətləndirmə hesabatında əks olunur.

14. **Elektroenergetika haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu-**Bu qanun elektrik xətlərinin mühafizə koridorunun istifadəsinə dair ümumi şərtləri müəyyən edir.

15. **Torpaqların Dövlət Ehtiyacları üçün Alınmasına dair Qanunun icrası ilə əlaqədar əlavə tədbirlərlə bağlı Prezidentin 15 fevral 2011-ci il tarixli Fərmanı:** Fərmanda Torpaqların dövlət ehtiyacları üçün alınmasına dair qanunun icrası üçün əlavə müddəalar əks olunur. Fərman həmçinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanının hər bir hal üzrə hökumət idarələrini təyin edir.

16. **Prezidentin 506-3 QD nömrəli 07 dekabr 2007-ci il tarixli fərmanı:** Fərman alınan mülkiyyətin hesablanmış bazar qiyməti ilə 20% əlavə kompensasiyanın təmin edilməsini tələb edir.

17. **Nazirlər Kabinetinin 24 fevral 2012-ci il tarixli 45 nömrəli Qətnaməsi:** Bu qətnamə Köçürülmə planının hazırlanması üzrə təlimatları, eləcə də köçürülmə planı və köçürülmə təlimatlarının nümunə məzmununu əks etdirir.

18. **Nazirlər Kabinetinin 21 aprel 2011-ci il tarixli 55 nömrəli Qətnaməsi:** Bu qətnamə layihəçinin (köçürülmə planı yaxud təlimatı hazırlayan şəxs və ya müəssisə) seçimi ilə bağlı təlimat və meyarları əks etdirir.

19. **Nazirlər Kabinetinin 10 iyun 2005-ci il tarixli 103 no-li qərarı-** Bu qərarla elektrik xətləri boyu mühafizə koridorunun eni, eləcə də mühafizə koridoru çərçivəsində məhdud fəaliyyətlər göstərilir. Ərazinin hüdudları çərçivəsində mühafizə zonası və məhdudlaşdırılmış fəaliyyətlər aşağıda 1-ci Cədvəldə ümumi şəkildə verilir:

Cədvəl 2: 103 nömrəli qərarla müəyyən edilən Mühafizə Zonası üzrə ətraflı məlumat və məhdudlaşdırılmış fəaliyyət

Mühafizə Zonası	1000 vatt gərginlikdən aşağı	1000 vatt gərginlikdən yuxarı
Hava xətləri	Xəttin hər tərəfindən 2 metr	<20 kw : hər tərəfdən 10 m 35 kw: hər tərəfdən 15 m 110 kw: hər tərəfdən 20 m 150 kw: hər tərəfdən 25m 220 kw: hər tərəfdən 25m 330-500 kw: hər tərəfdən 30m
Yeraltı xətlər	Kabelin hər tərəfindən 1 metr	Kabelin hər tərəfindən 1 metr
Məhdudlaşdırılmış Fəaliyyət	1000 vatt gərginlikdən aşağı	1000 vatt gərginlikdən yuxarı
Hava xətləri	Tikinti, quraşdırma , partlayış, suvarma işləri, ağacların əkilməsi və ya kəsilməsi, idman idman yerlərinin tikintisi, yanacaq, gübrə və digər materialların yığılımı.	Tikililərin tikilməsi, quraşdırılması, bırıpası və sökülməsi, dağ-mədən işləri, torpaq qazma işləri, meliorasiya işləri, ağac və kolların əkilməsi və ya kəsilməsi, üzümlük üçün dirəklərin yerləşdirilməsi və bağçılıq üçün çəpərləmə.
Yeraltı Xətlər	Yeraltı xətlər olduqda torpağın 0.3m dərinlikdən aşağı mexanizmlə qazılması qadağan edilir	Yeraltı xətlər olduqda torpağın yerin 0.3m dərinlikdən aşağı mexanizmlə qazılması qadağan edilir. Torpaq kənd təsərrüfatı torpağı olduqda 0.45m dərinliyə kimi qazmağa icazə verilir.

B. Azərbaycanca kompensasiyanın qiymətləndirilməsi metodu

20. **Torpaq.** Torpaq kompensasiya qiymətləri bazar qiymətinə əsaslanmalıdır. Bazar qiyməti müəyyən edilə bilmədikdə bərpa qiymətindən istifadə edilir. Bu qiymətlər Nazirlər Kabinetinin qərarı ilə yaradılmış Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən müəyyənləşdirilir. Müstəqil qiymətləndirmə mütəxəssisi Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən qiymətləndirmə prosesinə cəlb olunmalıdır. Bazar və bərpa qiymətinin hər ikisi olduqda daha yüksək qiymət istifadə edilir. Bazar qiyməti son üç ay ərzində həmin torpaq sahəsinə uyğun torpaq sahəsinin alqı-satqı müqavilələrində göstərilmiş 3 ən yüksək qiymətin orta göstəricisi əsasında müəyyən edilir. Torpağın bərpa qiyməti məhsuldarlığın artırılması, əsas lavəzimatların təmin edilməsi, eləcə də qeydiyyat xərcləri ilə bağlı xərclər daxil olmaqla hesablanmış qiymətdir.

21. **İllik məhsul.** İllik məhsul itkisinə görə kompensasiya Qiymətləndirmə Komissiyası tərəfindən torpaqalma qrupu ilə birgə məhsulun məhsuldarlığı və istehsalın orta qiyməti ilə bağlı rayon Statistika İdarəsi tərəfindən rəsmi təsdiq edilmiş məlumata əsasən müəyyən edilir.

22. **Biillik bitkilər (ağaclar, kolluqlar və üzümlüklər)** Layihə çərçivəsində kəsilməsi və yenidən əkilməsi gözlənilən ağaclar və kollar (Azərbaycan Respublikasının meşə fonduna daxil edilməmiş) üçün kompensasiya ağaclar və kolların istifadəsi, Qorunması və Saxlanması dair qaydalara (19 sentyabr 2005-ci il) müvafiq yerinə yetirilir. Xüsusi həyətlərdə və bağlarda yetişdirilən Çoxillik bitkilər məs: meyvə ağacları, üzüm təhəngləri və böyürtkən kolları standart düstür tətbiq etməklə hər bir ağac və hər bir kola görə qiymətləndirilir.

23. **Daşınmaz əmlak və torpağa əlavələrə görə kompensasiya** . Bura çəpər, divarlar, heyvanlar üçün çəpərlənmiş ərazi, kiçik suvarma kanalları, drenajlar, quyular, əl nasosları, arteziyan quyuları, su nasosları, ot tayaları, heyvan sığınacaqları və yollar daxildir. Bu Compensation for Immovable Assets and Land Attachments. Bu sadalananlar Azərbaycan tərəfindən işə götürülmüş müstəqil Qiymətləndirmə mütəxəssisi tərəfindən tam bərpa dəyəri ilə qiymətləndiriləcək.

24. **Torpağın müvəqqəti alınmasına görə kompensasiya**. İşlər başa çatdıqdan sonra torpaq layihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılmalı və aşağıdakı bəndlər üzrə kompensasiya ödənilməklə sahibinə/istifadəçisinə geri qaytarılmalıdır:

- (i) İllik məhsul istehsalına görə itki
- (ii) Üç il müddətinə potensial məhsul istehsalında azalma
- (iii) İstənilən ağac və ilboyu davam edən məhsul itkisi
- (iv) Otlaq torpaqlarından istifadənin itkisi
- (v) Daşınmaz əmlak və torpağa əlavələrin itkisi .

25. **Yaşayış evinin itkisinə görə kompensasiya**. Layihənin planlaşdırılması və icrası zamanı yaşayış evinin itkisi halı olduqda, evin sahibinə/istifadəçisiyə aşağıdakı bəndlər daxil olmaqla torpağa görə kompensasiyadan əlavə kompensasiya ödənilir:

- (i) İddiənin mülkiyyətində olan əmlak;
- (ii) Torpağın alınması ilə bağlı hüquqi xidmətlər, tədqiqatlar, qiymətləndirmə və digər bu kimi məcbur tədbirlərin icrası ilə əlaqəli mümkün xərclər ;
- (iii) Öz yerlərindən köçürülən yerə ekspropriasiyanın təsirinə məruz qalma şəxsin mal-qarasının salamat daşınması ilə bağlı xərclər ;
- (iv) Torpaqların ekspropriasiyası ilə bağlı gəlir itkisi: Bu insanlara ödəniş onların yeni yaşayış yeri və torpaqdan əldə etdikləri gəlir əvvəl yaşadıkları torpaq və yaşayış yerindən əldə etdikləri gəlirə bərabər olana kimi verilir;
- (v) Ekspropriasiyaya məruz qalmış insanların yeni yaşayış yerində vəziyyətindən asılı olaraq işləyə bilmələri üçün tələb olunan təlimlə bağlı xərclər;
- (vi) Torpaqdan əldə edilən qida məhsulları təsirə məruz qalmış ailə yaxud şəxslərin ehtiyaclarını qismən və ya tam qarşılıyarsa onların yeni yaşayış yerrindəki torpaqdan yaxud yeni yaşayış yerindəki işdən bu qida məhsullarını əldə edə edənə qədər eyni növdə və xərclər dəyərində qida məhsullarının müntəzəm olaraq təmin edilməsi üçün xərclər;
- (vii) Ödəniləcək kompensasiyanın ədalətli olması üçün nəzərdə tutulan digər məsələlər.

C. Torpaqalma və köçürülmə ilə əlaqədar Azərbaycan qanunvericiliyinin və DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələbləri ilə müqayisəsi

26. DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələblərinin əksər hissəsi Azərbaycan qanunvericiliyi ilə əhatə olursa da bəzi fərqlər mövcuddur və bu fərqlər aşağıdakı cədvəl 2-də təsvir edilmişdir. Ziddiyət yarandığı bütün hallarda DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci maddəsinin tələblərinə Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinə nəzərən üstünlük verilecekdir.

Cədvəl 2: TAK-a dair Azərbaycan qanunvericiliyinin DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələbləri ilə müqayisəsi

S. N.	Azərbaycanın qanunvericiliyi	27. DB Əməliyyat Siyasəti 4.12-ci tələblər (Ziddiyət yarandıqı bütün hallarda Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyi ilə müqayisədə üstünlük veriləcəkdir.)
1	Hüquqi sənədləri olanlara, istifadəçilərə və uzun müddətli hüquqi icarəçilərə kompensasiya, sənədləri olmayanlara köçürülmə prosesində köməklik;	Hüquqi sənədlərin olmaması kompensasiya və ya bərpa üçün maneə təşkil etmir. Sənədi olmayan torpaq sahibləri və ya istifadəçiləri də bərpa və köməklik əldə edirlər;
2	Kompensasiya bazar dəyəri və ya bərpa dəyəri əsasında müəyyən olunur. Hər iki prinsip uyğundursa dəyəri daha çox olan kompensasiya tətbiq edilir. (DETSQ, 2010, 55.2, 58, 59-cu maddələr)	İtirilmiş və ya ziyan görmüş strukturlara görə kompensasiya bərpa dəyəri əsasında hesablanır. Strukturların qiymətləndirilməsində amortizasiya nəzərə alınmır.
3	Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına əsasən əlavə 20% kompensasiya əlavə olunur. (DETSQ, 2010)	Kompensasiya aktivin tam bərpa dəyəri əsasında ödənilir.
4	Yerli qanunvericiliyə əsasən (DETSQ, 2010) öz torpaqlarından 100 m uzaqlığa köçürülən əhali sayı 200-dən çoxdursa, KFP hazırlanır.	KP DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələblərinə uyğun olaraq hazırlanır. Təsirlənən əhali sayından asılı olmayaraq, KFP hazırlanarkən Layihədən təsirlənən əhali ilə məsləhətləşmələr aparılır və icrası barədə monitoring həyata keçirilir və hesabatlar hazırlanır.
5	ŞBK-lar geniş miqyaslı layihələrdə zərurət yarandıqı təqdirdə təsis olunur (DETSQ, 2010, 75-ci maddə). İA, TAQ, nəzarət edən qurum, yerli bələdiyyələr şikayətləri qəbul etmək, diqqətə almaq və həll etmək səlahiyyətləri var.	Şikayətlər və narazılıqlar ictimai iştirak vasitəsi ilə narazılıqların həll edilməsi komitələri, yerli hökumət, qeyri-Hökumət təşkilatlarının köməyi ilə KSÇ-də göstərilədiyi kimi həll ediləcəkdir.
6	Xüsusi ehtiyacları LTMQƏ üçün əlavə yardım nəzərdə tutulmur.	Köçürülmə prosesində LTMQƏ üçün xərclər qarşılığında gəlirin bərpası DB-nin tələblərinə əsasən nəzərdə tutulur.
7	Ancaq Dövlət Satınalmaları üçün Dövlət tərəfindən torpaqla bağlı təklif verildiyi hazırlıq mərhələsində ictimai yığıncaqlar keçirilir.	İctimai yığıncaqlar DB-nin tələblərinin ayrılmaz bir hissəsidir, və davam edən prosesdir və beləcə belə iclaslar istər hazırlıq, istərsə də icra və icradan sonrakı dövrlərdə də keçirilir.

- Ziddiyət yarandıqı təqdirdə DB-nin tələblərinə üstünlük veriləcəkdir.

IV. LAYİHƏ İLƏ NƏZƏRDƏ TUTULAN KOMPENSASİYADAN İSTİFADƏ ETMƏ MEYARLARI VƏ HÜQUQLARI

27. Hazırkı Layihə çərçivəsində torpaqların alınması və köçürülmə vəzifələri növbəti fəsilə ətraflı şəkildə təsvir edildiyi kimi, Azərbaycan qanunvericiliyinə və DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələblərinə uyğun olaraq hazırlanmış kompensasiyadan istifadə etmə meyarlarına və hüquqlarına dair müddəalara əsasən həyata keçiriləcəkdir.

B. Uyğunluq və hüquqlar

28. KŞÇ proqramına əsasən, LTMQƏ-nin aşağıdakı kateqoriyalarına kompensasiya və (və ya) bərpa ilə əlaqədar faydalardan yararlanmaq hüququ veriləcəkdir:

- (i) Torpaqlara qanunla nəzərdə tutulan hüquqlarla, yaxud hüquqi status olmaqla və ya olmadan etibarlı qanuni hüquqlarla və ya ənənəvi hüquqlarla malik olub-olmamasından asılı olmayaraq, torpağını itirən LTMQƏ;
- (ii) Qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq İcarəyə götürənlər və şəriklər;
- (iii) Torpağa bitişik tikililərin, bitkilərin, ağacların və ya digər obyektlərin sahibləri; Biznes və ya gəlir/iş imkanlarını itirən LTMQƏ.

29. LTMQƏ və təsirə məruz qalan aktivlər Ölçmə üzrə Hərtərəfli Sorğu (ÖHS) vasitəsilə müəyyən ediləcəkdir. ÖHS-nin başa çatma tarixi kompensasiyadan istifadəyə uyğunluğun başa çatma tarixi olacaqdır. Bu tarixdən sonra təsirə məruz qalan ərazilərdə yerləşdirilən LTMQƏ kompensasiya ala bilməyəcək. Lakin onlara təsirə məruz qalan torpaqları/strukturları boşaltmaları və strukturları sökmələri üçün kifayət qədər əvvəlcədən məlumat veriləcəkdir. Onların sökülən strukturları müsadirə edilməyəcəkdir və onlar cəzalandırılmayacaqdır və ya sanksiyaya məruz qalmayacaqdır.

30. Təsirə məruz qalan hər bir obyekt üçün Layihə üzrə kompensasiya və bərpa imkanlarından istifadə hüquqları aşağıda **Cədvəl 3-də** ətraflı şəkildə təsvir edilmişdir.

Cədvəl 3: Hüquqlar matrisi

İtki	Təsir	Köçürülən əhali	Hüquq
Kənd təsərrüfatı torpağının həmişəlik itirilməsi	Təsirin kəskinliyi ilə əlaqədar bütün torpaq itkiləri	Mülkiyyət sahibi/sənəd sahibləri	<ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş torpaq sahəsi üçün kompensasiya məqsədilə eyni dəyərə və məhsuldarlığa malik olan və LTMQƏ üçün qəbul edilə bilən torpaq sahələri; VƏ YA (LTMQƏ -nin seçiminə əsasən) Vergilər, qeydiyyat xərcləri və köçürmə xərcləri çıxılmaqla, bazar dəyəri əsasında bərpa dəyəri ilə nağd pul kompensasiyası. Torpaq sahələrinin təsirə məruz qalmayan hissələri təsirə məruz qalan hissənin əldə edilməsindən sonra istifadəsi mümkünə hala gələrsə, onlar üçün də kompensasiya ödəniləcəkdir.
		İcarəyə verən (qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> İcarənin itirilmiş torpaq sahəsi ilə eyni dəyərə və ya məhsuldarlığa malik torpaq sahələrinə köçürülməsi; VƏ YA (LTMQƏ -nin seçiminə əsasən) Təsirə məruz qalan torpağın yerdə qalan icarə illəri üçün illik məhsuldarlığının bazar dəyəri əsasında hesablanan torpaqdan əldə edilən xalis gəlirin nağd pulla ekvivalenti (maksimum 10 ilədək).
		Şəriklər (qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş məhsul payının bazar dəyərinə bərabər nağd kompensasiya (1 x müvəqqəti təsir üçün və 2 x daimi təsir üçün)

İtki	Təsir	Köçürülən əhali	Hüquq
		İş yerlərini itirən kənd təsərrüfatı işçiləri	<ul style="list-style-type: none"> Kənd təsərrüfatı mövsümünün yerdə qalan hissəsi üçün onların nağd pulla və ya natural formada əmək haqqına bərabər nağd pul kompensasiyası.
		Qanunun əhatə etmədiyi məhsul yetişdirənlər	<ul style="list-style-type: none"> Torpaqdan istifadə imkanının itirilməsi üçün təsirə məruz qalan ərazidən əldə edilən 1 illik xalis gəlirə bərabər bərpa müavinəti (məhsulun kompensasiyası ilə yanaşı).
	Kəskin/əhəmiyyətli təsir (məhsuldar torpaqların >10%-nin itirilməsi, yuxarıda qeyd olunan hüquqlara əlavə olaraq)	Mülkiyyətçi/hüquq sahibi	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, 3 illik məhsul istehsalından əldə edilən xalis gəlirə bərabər müavinət qış və yay məhsulu daxil olmaqla və məhsula görə daimi kompensasiya ilə yanaşı), həmçinin vergi və haqqların təxirə salınması
		Şəriklər (qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, onların itirilmiş məhsulun illik payından əldə edilən xalis gəlirə bərabər müavinət (məhsulun normal kompensasiyası ilə yanaşı)
		Qanunun əhatə etmədiyi məhsul yetişdiriciləri və torpaq istifadəçiləri	<ul style="list-style-type: none"> Kəskin təsir baş verdiyi halda, təsirə məruz qalmış torpaqlardan əldə edilən xalis illik gəlirə bərabər müavinət (məhsulun normal kompensasiyası ilə yanaşı)
Torpağın müvəqqəti itirilməsi	Paylama xətlərinin tikintisi və ya quraşdırılması zamanı narahatlıq	Bütün LTMQƏ, o cümlədən qanunla əhatə edilməyən istifadəçilər və torpaq tutmuş şəxslər	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan torpaqlar/kommunal infrastruktur bərpa ediləcək və ya layihədən əvvəlki vəziyyətə gətiriləcəkdir. İcarə torpaq mülkiyyətçisi ilə podratçı arasında bazar dəyəri ilə gəlir itkisinə bərabər həddən az olmamaq şərti ilə müzakirə ediləcəkdir (məsələn, orta məhsul/hektar üzrə məhsulun itirilməsinə görə kompensasiya).
Yaşayış/kommersiya təyinatlı torpaq	Təsirin kəskin olub-olmamasından asılı olmayaraq bütün torpaq itkiləri	Qanunla əhatə edilən mülkiyyətçi	<ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş torpaq sahəsi üçün kompensasiya məqsədilə eyni dəyərə və məhsuldarlığa malik olan və KƏ üçün qəbul edilə bilən torpaq sahələri; VƏ YA Vergilər, qeydiyyat xərcləri və köçürmə xərcləri çıxılmaqla, təsirə məruz qalan torpaq üçün tam bərpa dəyəri ilə nağd pul kompensasiyası.
		Qanunla əhatə edilməyən istifadəçilər	<ul style="list-style-type: none"> Dövlətin köçürülmə ərazisində pulsuz və ya icarə əsasında torpaq sahəsinin təmin edilməsi; və ya Müstəqil şəkildə özünüköçürmə üçün 1 illik minimum əmək haqqına ekvivalent müavinət
Ev, tikili və strukturlar	Təhlükəsizlik dəhlizi çərçivəsində yerləşmiş strukturların tam/qismən itirilməsi	Mülkiyyətçilər (tikilinin qeydiyyatdan keçib-keçməməsindən və ya torpaqsahəsinə malik olub-olmamasından asılı olmayaraq)	<ul style="list-style-type: none"> Köhnəlmə və əməliyyat məsrəfi çıxılmaqla, təsirə məruz qalan struktur/sabit aktivlər üçün bərpa dəyəri ilə nağd pul kompensasiyası. Materialların pulsuz mühafizəsi, köhnəlmə və əməliyyat məsrəfləri. Qismən təsirə məruz qalma baş verdikdə, qalan strukturun bərpası

İtki	Təsir	Köçürülən əhali	Hüquq
			<p>üçün tamamilə nağd pul kompensasiyası.</p> <ul style="list-style-type: none"> İtirilmiş su və elektrik bağlantıları üçün xərc kompensasiyaya daxil ediləcəkdir
		İcarəyə verən	<ul style="list-style-type: none"> 3 aylıq icarə haqqına bərabər müavinət
Daimi məhsullar	Məhsulların dirəklərin dib hissələrindən/fond ərazisindən qazılıb çıxarılması	Bütün LTMQƏ (o cümlədən qanunun əhatə etmədiyi torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan torpaqdan əldə edilən ümumi illik məhsulun bazar dəyəri kimi hesablanmış məhsuldan əldə edilən məcmu gəlirə bərabər nağd pul kompensasiyası. Həm torpaq mülkiyyətçilərinə, həm də icarəyə götürənlərə onlar arasında spesifik məhsul bölgüsü sazişlərinə əsasən ödəniləcəkdir..
Ağaclar	Təhlükəsizlik dəhlizindən və ya dirəklərin dib hissəsindən qazılıb çıxarılmış ağaclar	Bütün LTMQƏ (o cümlədən qanunla nəzərdə tutulmayan torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Nağd pul kompensasiyası gəlirlərin bərpasını əks etdirməlidir. Meyvə ağacları 1 illik məhsulun bazar dəyərinin eyni məhsul verən ağacın yetişdirilməsi üçün tələb edilən illərin sayına vurulması yolu ilə qiymətləndiriləcəkdir
Biznes/iş yeri	Biznesin və ya iş yerinin müvəqqəti və ya daimi itirilməsi	Bütün LTMQƏ (o cümlədən qanunun əhatə etmədiyi torpaq istifadəçiləri)	<ul style="list-style-type: none"> Biznes sahibi: 1) İtirilmə daimi xarakter daşıyarsa, 1 ilin gəlirinə ekvivalent nağd kompensasiya; 2) itirilmə müvəqqəti xarakter daşıyarsa, biznesin boşdayanma dövrü üçün nağd kompensasiya. Vergi bəyannaməsi və ya rəsmi minimum əmək haqqı əsasında kompensasiya. İşçilər: Biznesin maksimum 3 ay müddətinə boşdayanma müddəti üçün itirilmiş əmək haqqına görə təzminat
Vulnerability Assistance	Həssas əhaliyə hər hansı təsir	Həssas LTMQƏ (yoxsulluq həddindən aşağı yaşayan ailələr və qadınların başçılıq etdiyi ailələr)	<ul style="list-style-type: none"> 3 aylıq minimal əmək haqqına bərabər 1 əlavə müavinət. Layihə ilə əlaqədar işlərə götürülmə, təlim imkanları, özünüməşğulluq və ödənişli işə köməyin prioritetləşdirilməsi(mövcud situasiyadan və müəyyən edilmiş həssas LTMQƏ ehtiyaclarından asılı olaraq KP-də daha ətraflı qeyd olunacaqdır).

İtki	Təsir	Köçürülən əhali	Hüquq
Yerdəyişmədə yardım	Yerdəyişmə (fiziki köçürülmə)	Yerdəyişməyə məruz qalan bütün LTMQƏ	<ul style="list-style-type: none"> Nəqliyyat/müvəqqəti yaşayış xərcləri: Ən az bir aylıq nəqliyyat xərclərini və yaşayış xərclərini qarşılamaq üçün nağd kompensasiyanın verilməsi . Şəxs yaşayış yerində ən azı 5 il müddətinə yaşamış olduğu halda, Ekspropriasiya haqqında 2010-cu il tarixli Qanunun 66-cı maddəsinə əsasən, yaşayış evlərinin itirilməsinə görə 5-10% arasında əlavə kompensasiya ödəniləcəkdir., Yerdəyişmə yerləri şəxsin yerdəyişmə üçün çıxarıldığı ilkin yerə oxşar ictimai infrastruktur əraziləri və şəbəkələri olmalıdır.
İcmanın aktiv və ehtiyatları	İctimai infraqururktura və ya təbii ehtiyatlara dəyən zərər	Bütün LTMQƏ	<ul style="list-style-type: none"> Təsirə məruz qalan strukturların/şəbəkələrin (məsələn, məscidlər, körpülər, yollar, məktəblər, sağlamlıq mərkəzləri, otlaqlar və s.) bərpası

C. Kompensasiya vahidi qiymətlərinin hesablanması

31. Aşağıda müxtəlif əşyaların minimal kompensasiya qiymətlərinin hesablanmasına dair metodologiya təsvir edilmişdir:

- Torpaqlar **bərpa dəyəri** ilə, təsirin araşdırılmasından üç ay əvvəl torpağın satışının araşdırılmasından əldə edilən bazar qiymətləri əsasında qiymətləndiriləcəkdir. Vergilər və ya əməliyyat xərcləri üçün tutulmalar olmayacaqdır.
- Evlər/tikililər bərpa dəyəri ilə, bazar dəyəri, materialların qiyməti, tikintinin növü, əmək, nəqliyyat və digər tikinti xərcləri əsasında qiymətləndiriləcəkdir. Köhnəlmə, mühafizə edilən materiallar və əməliyyat xərcləri üçün tutulmalar olmayacaqdır..
- İllik məhsul istehsalçı qiymətləri əsasında bazar qiyməti ilə hesablanacaqdır.
- Meyvə ağaclarının qiymətləndirilməsi yaş kateqoriyasına görə aparılacaqdır (a. Cücmə; b. Hələlik məhsul vermir; c. Məhsul verir). Məhsul verən ağaclar 1 illik məhsulun bazar dəyərinin itirilmiş ağaclarla eyni məhsul potensialına malik yeni bir ağac yetişdirmək üçün tələb edilən illərin sayına vurulması yolu ilə qiymətləndiriləcəkdir.

32. TAK-ın təsirləri olduğu halda, aktivin qiymətləndirilməsi "Azərişiq" tərəfindən cəlb ediləcək müstəqil lisenziyalı qiymət qoyan tərəfindən həyata keçiriləcəkdir. Qiymətləndirmədən mülkiyyətçilərlə "Azərişiq" arasında danışıqlar üçün əsas kimi istifadə ediləcəkdir.

D. Tikinti zamanı narahatçılıq və müvəqqəti təsirlər

33. Tikinti zamanı elektrik paylayıcı xətlərin və yarımstansiyaların dəyişdirilməsi, zibillik ərazilər, saxlanma əraziləri və digər oxşar işlərlə bağlı sublayihə podratçıları tərəfindən bəzi müvəqqəti narahatçılıqlar yarana bilər. Bu müvəqqəti təsirləri bu mərhələdə müəyyən etmək mümkün deyil, onlar yalnız sublayihənin icrası zamanı məlum olacaq. roject implementation.

34. Azərişiq tərəfindən tikinti işləri müqavilələrində bu məsələlər müvafiq şərtlərlə əks olunacaq. Tikinti müqavilələrində podratçılardan quraşdırma və bərpa işlərini yerinə

yetirməzdən öncə istənilən torpağın sahibi/istifadəçiləri ilə danışıqlar aparılması və razılıq əldə etməsi tələb olunacaq. KŞÇ-də bütün müvafiq şərtlərə cavab verildiyinə zəmanət vermək üçün bu razılıqlarla bağlı təsdiq sənədlər həmçinin Azərişığa təqdim olunacaq.

35. Bu razılıqlar aşağıdakı prinsiplərə əsaslanır:

- Torpağın podratçı tərəfindən istifadəsi zamanı torpaq sahibinin gəlir itkisinin bazar dəyərindən az olmamaq şərti ilə torpaq sahibi ilə podratçı arasında kirayə haqqı sövdələşdirilir. ;
- Təsirə məruzqalmış torpaq və ya torpaq üzərindəki əlavə tikililər sublayihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılacaq. Tikililərə dəyən daimi zərər kompensasiyanın təyin edilməsi cədvəlində verilmiş şərtlərə müvafiq nəğd pulla kompensasiya ediləcək.

36. İşlər tamamlandıqdan sonra, müvəqqəti istifadə edilmiş torpaq sublayihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarılır və aşağıdakılar nəzərə alınmaqla kompensasiya ödənilərək öz sahibinə geri qaytarılır:

- (i) İllik məhsul istehsalında itki
- (ii) 3 il müddətinə potensial məhsul istehsalında azalma
- (iii) İstənilən ağac yaxud birliilk bitkilərin itkisi
- (iv) Otlaq sahələrinin istifadəsini itkisi
- (v) Daçınmaz əmlak və torpaq üzərində əlavə tikililərin itkisi

37. Tikinti işlər üzrə podratçılara yekun ödənişin yerinə yetirilməsində əsas şərtlərdən biri bütün müvəqqəti istifadə edilmiş torpaqların layihədən əvvəlki vəziyyətinə qaytarıldığını və torpaqdan müvəqqəti istifadəyə görə kompensasiya ilə bağlı həll edilməmiş məsələnin olmadığını sübut edən sənədlərin təqdim edilməsidir.

V. TORPAĞA GÖRƏ KOMPENSASIYA ÜÇÜN TORPAĞIN TƏMİN EDİLMƏSİ

38. Əgər kompensasiya olaraq “torpağa görə torpaq” üsulu seçilsə Azərişiq mümkün dəyişdirmə/köçürülmə torpaq sahələrini müəyyənləşdirməli və Rayon İcra Hakimiyyəti ilə razılaşdırılmalıdır. Onlar həmçinin əlaqəli infrastruktur tələbləri(xidməti yollar, drenaj, kanalizasiya, su təchizatı və elektrik qurğuları) və ərazinin –hazıqlıq xərclərini də müəyyən etməlidirlər. Bütün köçürülmə tədbirləri LTMQƏ-nin razılığı və əməkdaşlığı ilə yerinə yetirilməlidir.

VI. GENDER TƏSİRİ VƏ TƏSİRİN AZALDILMASI TƏDBİRLƏRİ

39. Qadınlar mühüm istisadi rol oynayır və kənd təsərrüfatı və marketinq sektorunda gəlir gətirmə fəaliyyətləri ilə geniş məşğuldurlar. Layihə öz fəaliyyətlərindən irəli gələrək kompensasiyanın əsas recipienti qadınların olmasına xüsusi diqqət yetirəcək və defakto ailə başçıları qadınlar olan ailələrdə qadınların kompensasiyanın benefisiarları kimi açıq şəkildə siyahıya alındıqlarına zəmanət verəcək. Yuxarıdakıların təmin edilməsi üçün aşağıdakı tədbirlər nəzərə alınmalıdır:

- (i) Təsirin qiymətləndirilməsi LTMQƏ gender tərkibinə görə ayırd edəcək və qadın ailə başçısı olan ailələrin sayını və onların Layihədən əvvəlki sosial-iqtisadi vəziyyətini aydın şəkildə qeyd müəyyənləşdirəcək.
- (ii) Qadınlar TAK-la bağlı məşvərlər və danışıqlarda fəal iştiraka həvəsləndiriləcəklər.

- (iii) KP monitoring və qiymətləndirmə qadınlar və digər həssas qruplara köçürülmə ilə bağlı dəyən təsire xüsusi diqqət yetirəcək
- (iv) Qadın ailə başçısı olan ailələrlə kompensasiya yalnız ailə başçısı qadın olan ailələrə verilecek.

VII. İCTİMAİYYƏTİN İŞTIRAKI VƏ SƏNƏDLƏRİN AÇIQLANMASI

40. Bütün torpaqalma və köçürülmə tədbirləri təsire məruz qalan əhalinin və yerli inzibati təşkilatlarla əməkdaşlıq və onların dəstəyi ilə həyata keçiriləcək. Xüsusilə:

- (i) rayon və şəhər rəsmilərinə Layihə barədə məlumat verilecek və Köçürülən əhalinin siyahıya alınması və təsire məruz qalmış əmlakın invenstarlaşdırılmasında onların köməyindən istifadə ediləcək ;
- (ii) Torpaqalma Qrupu LTMQƏ ilə əməkdaşlıqla ətraflı qiymətləndirmə tədqiqatı aparacaq və KP-ni yekunlaşdırmazdan və Azərişığa təqdim etməzdən öncə tədqiqatın nəticələri barədə ətraflı məlumat verəcək .
- (iii) Kompensasiya və digər köçürülmə köməklikləri ilə bağlı üstünlük planlaşdırılma prosesində iştirak nəzərə alınaraq verilecek.
- (iv) LTMQƏ və digər maraqlı tərəflərin aktiv iştirakını təmin etmək üçün specific mexanizmlər KP-də ətraflı şəkildə verilecek, bura həmçinin iştirakçıların siyahısı, tarix və ictimaiyyətlə görüşlərin protokolu qoşma şəkildə əlavə ediləcək.

41. DB tərəfindən təsdiq edildikdən sonra bu KŞÇ sənədinin ilkin variantı azərbaycan dilində Azərişığın regional mərkəzləri və bələdiyyə ofislərində olacaq. KŞÇ sənədinin ilkin ingilis variantı İcraçı Agentlik tərəfindən təsdiqləndikdən sonra DB-nin və Azərişığın internet səhifəsində yerləşdiriləcək. KŞÇ-nin Azərbaycan dilində versiyası da Azərişığın rəsmi internet səhifəsində yerləşdiriləcəkdir.

42. KŞÇ sənədinin ilkin variantı açıqlandıqdan sonra layihə və onun potensial köçürmə təsirləri barədə məlumat vermək, fikirləri öyrənmək və suallara cavab vermək məqsədi ilə potensial LTMQƏ, qeyri-hökumət təşkilatları, yerli hökumət rəsmiləri və digər maraqlanan insanlara ictimai müzakirə keçiriləcəkdir. Müzakirələr Bakıda və digər 2 layihə regionunda təşkil ediləcəkdir. Bu müzakirələrin protokolu tutulacaq və KŞÇ-yə müvafiq düzəlişlər ediləcəkdir. Daha sonra protokollar və KŞÇ sənədinin son variantı son təsdiq üçün DB-yə göndəriləcəkdir. Bu təsdiq alındıqdan sonra sənədin son versiyası Azərişığın ofislərində, Azərişığın saytında və DB-nin İnfoshopunda yenidən dərc ediləcəkdir.

43. KP-nin ilkin versiyası Azərişiq tərəfindən ehtiyac yarandığı təqdirdə hazırlanacaq və təsdiq üçün DB-yə göndəriləcəkdir. Bu təsdiq alındıqdan sonra KP azərbaycan dilində təsire məruz qalmış icmalara açıqlanacaq və kompensasiyanın mümkünlüyü və ödəmə şərtləri xülasə şəkildə kitabça halına salınaraq bütün LTMQƏ-yə göndəriləcəkdir. KP və kitabçaların ingilis dilinə tərcümə olunmuş variantları DB-nin İnfoshopunda yerləşdiriləcək. Azərişiq tərəfindən hər bir müvafiq rayonda KP-nin hazırlanması barədə məlumat vermək, fikirləri öyrənmək və suallara cavab vermək məqsədi ilə LTMQƏ, qeyri-hökumət təşkilatları, yerli hökumət rəsmiləri və digər maraqlanan insanlarla ictimai müzakirələr təşkil ediləcəkdir. Bu müzakirələrin protokolları tutulacaq və düzəldilmiş KP təsdiq üçün DB-yə göndəriləcəkdir. KP-nin son versiyası Azərbaycan dilində yerli icmalarda və Azərişığın saytında açıqlanacaq, ingilis dilindəki son versiyası isə DB-nin İnfoshopunda yerləşdiriləcəkdir.

VIII. İNSTİTUSİONAL MEXANİZMLƏR

44. Torpaqların Alınmasına dair 2010-ci il tarixli akta əsasən TAK tədbirlərinə cəlb olunması tələb olunan müəssisələr Azərişiq, Maliyyə Nazirliyi (MN), Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK), Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN), rayon icra hakimi və bələdiyyə rəhbərləridir. Bundan əlavə aşağıdakı qurumlar yaradılacaq: (a) Torpaqalma Qrupu (TAQ), (b) Köçürülmə Komissiyaları (KK), d) Şikayətlərə Baxılması Komitəsi

45. Buna baxmayaraq təsirlər yalnız məhsulun və qıraq strukturların itkisi ilə məhdudlaşdıqda, bu məsələ rayon idarələri və yerli səviyyədə əsas hökumət idarələrinin iştirakı ilə ardıcıl proses çərçivəsində həll ediləcək.

A. Azərişiq

46. Azərişiq Layihənin bütün aspektləri üzrə məsuliyyət daşıyır. Təklif olunan layihənin icrası üçün Azərişiq, Layihə üzrə İcraçı Agentlik Layihə İdarəetmə Qrupunu yaradıb. LİQ-ə Layihə Direktoru (LD) rəhbərlik edir və hazırda bir neçə texniki və inzibati işçi heyəti tərəfindən dəstəklənir və gələcəkdə layihə tələbinə əsasən işçi heyətinin tərkibi genişləndirilə bilər.

47. Azərişiq Layihəsinin icrası zamanı ətraf mühit və sosial məsələlərlə məşğul olan Ətraf Mühit və Sosial Məsələlər üzrə mütəxəssisi işə götürmək ərəfəsindədir.

B. Digər Əsas Hökumət Qurumları

48. Aşağıda TAK-ın planlaşdırılması və icrasında digər əsas hökumət qurumları qeyd olunmuşdur:

- i. **Maliyyə Nazirliyi (MN):** Məşvərət, dəyərləndirmə, KP hazırlanması və kompensasiya ödənişinə kimi bütün torpaqalma prosesinə nəzarət edir.
- ii. **Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi (ƏMDK):** kadastr xəritələri, torpaq qeydiyyatı məlumatları və LTMQƏ siyahısını təmin edir, TAQ-da iştirak edir və torpaqaldan sonra torpaq sənədlərini yeniləyir.
- iii. **Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi (ETSN):** xəritələri və torpaq sahibləri barədə məlumatları təmin edir.

C. Yerli Hökumət İdarələri (Rayon İcra Hakimiyyətləri və Bələdiyyələr)

49. KP-nin hazırlanmasına cəlb olunan yerli hökumət idarələri Rayon İcra Hakimiyyəti və bələdiyyələrdir. Yeri idarələr (a) təsirə məruz qalan torpaqlarda torpaq və torpaq sahibi ilə bağlı ətraflı məlumatı təmin edir, (b) qeydiyyatsız/qeyri rəsmi LTMQƏ-ni müəyyənləşdirir (c) layihə üçün yaradılacaq müvafiq komissiyaların tərkibində iştirak edir.

D. TAK-la əlaqəli Komissiyalar

50. Torpaqalma haqqında aktın (201) tələblərinə cavab vermək üçün Azərişiq spesifik tapşırıqların yerinə yetirilməsi üçün aşağıdakı komissiyaların yaradılmasına kömək edir:

- i. **Torpaqalma Qrupu (TAQ):** Azərişiq tərəfindən MN, ƏMDK və ETSN-nin nümayəndələrindən yaradılacaq və (a) LTMQƏ-yə bildirişlərin çatdırılması və izahı: (b) kompensasiyanın təyin edilməsi, qiymətləndirmə metodu və kompensasiya prosesinin izah edilməsi üçün LTMQƏ ilə görüşlərin keçirilməsi c) şikayətlərin qəbulu və onların şikayətlərin baxılması komissiyasına

göndərilməsi; (d) KP-nin hazırlanmasına köməklik göstərilməsi və (e) LTMQƏ-dən zəruri sənədlərin yığılmasını həyata keçirəcək.

- ii. **Köçürülmə Komissiyası (KK):** Köçürülən Əhalinin 3-20 nəfər nümayəndəsindən təşkil olunmuş Köçürülmə Komissiyası KP-nin hazırlanmasına , ictimai məşvərtlərə cəlb olunur və LTMQƏ-dən şikayətləri Torpaqalma qrupuna çatdırır.
- iii. **Şikayətlərə Baxılması Komissiyası:** TAK məsələləri LTMQƏ-dən və digər maraqlı tərəflərdən şikayətlərin qəbulu və onların həll edilməsi tələb olduqda Rayon İcra Hakimiyyəti Şikayətlərə Baxılması Komissiyasını yaradır. Şikayət həll edilmədikdə ŞBK həmin şikayəti Maliyyə Nazirliyinə yönləndirir.

E. İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti (İMŞ)

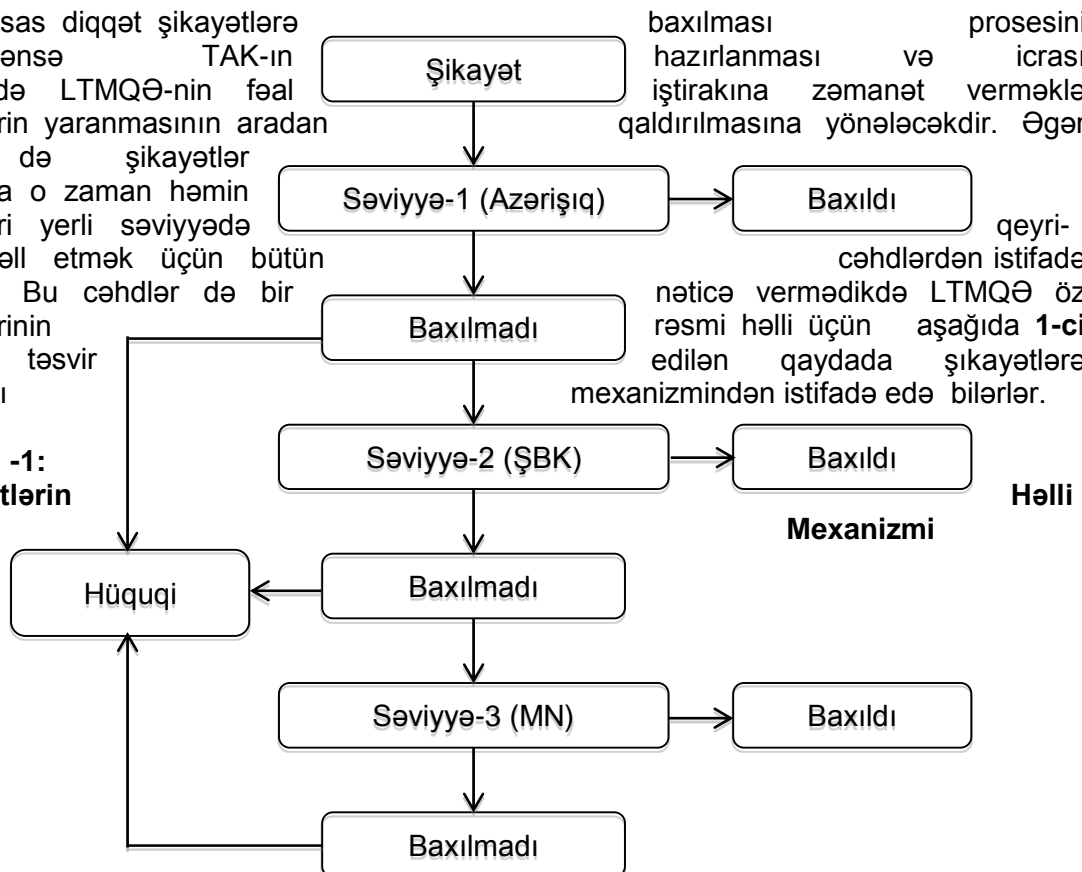
51. Layihə çərçivəsində sublayihələrin layihələndirilməsi və həyata keçirilməsinə köməklik göstərilməsi üçün İdarəetmə Məsləhətçi Şirkətini (İMŞ) işə götürəcək. İMŞ sosial qiymətləndirmə və köçürülmə üzrə kifayət qədər təcrübəyə malik olacaq və tərkibi köçürülmə üzrə beynəlxalq və yerli mütəxəssislərdən təşkil olunacaq. İMŞ KP- nin icrasına nəzarət edəcək və onunun tamamlanması barədə hesabat verəcək.

IX. ŞİKAYƏT VƏ NARAZILIQLAR

52. Hər hansı razılaşıdırıla bilməyən qərar, torpaq və digər əmlaka görə kompensasiya ilə bağlı yaranmış narazılıqlarla bağlı şikayətlərin baxılması mexanizmi yaradılacaq. LTMQƏ şikayətlərin baxılması prosedurları və hüquqları barədə məşvərtlər, tədqiqat və kompensasiya vaxtı yazılı yaxud şifahi şəkildə məlumatlandırılacaqlar.

53. Əsas diqqət şikayətlərə keçməkdənsə TAK-ın prosesində LTMQƏ-nin fəal şikayətlərin yaranmasının aradan yene də şikayətlər yaranarsa o zaman həmin şikayətləri yerli səviyyədə rəsmi həll etmək üçün bütün ediləcək. Bu cəhdlər də bir şikayətlərinin **Şəkilde** təsvir baxılması prosesini hazırlanması və icrası iştirakına zəmanət verməklə qaldırılmasına yönələcəkdir. Əgər qeyri-cəhdlərdən istifadə nəticə vermədikdə LTMQƏ öz rəsmi həlli üçün aşağıda 1-ci edilən qaydada şikayətlərə mexanizmindən istifadə edə bilərlər.

**Şəkil -1:
Şikayətlərin**

54. Şikayətlərə baxılması mexanizminin 1-ci səviyyəsi TAK-ın hazırlanması və icrası ilə məşğul olan Azərişiqin rayon ofisleridir. İkinci səviyyədə Şikayətlərə Baxılması Komissiyası İcra Hakimiyyəti, Bələdiyyə, LİQ, və Təsirə Məruz qalan Ailənin nümayəndələrindən təşkil olunur. 3-cü səviyyədə əsas təşkilat MN olur və ƏMDK, KK, ETSN və LİQ-in nümayəndələrini cəlb edir.

55. LTMQƏ öz şikayətlərini qeydiyyatla salmaq çünü həmçinin Azərişiqin 186 sayılı qaynar xəttindən istifadə edə bilirlər. Bu mərkəzləşmiş onlayn xidmətdir və şikayətçilər 186 nömrəsini yığaraq öz şikayətlərini qeyd etdirə bilirlər. Azərişiq bütünşikayətlərin qeydə alındıqdan sonra 24 saat müddətinə cavablandırılacağına zəmanət verir.

X. MONİTORİNG VƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ

56. Layihə çərçivəsində bütün tapşırıqlar İdarəetmə Məsləhətçi Şirkəti tərəfindən nəzarət ediləcək və LİQ və DB-yə hesabat veriləcək. Layihə çərçivəsində Sublayihələr üzrə torpaqalma işlərinin üç ay müddətinə tamamlanması nəzərdə tutulur. Bununla bağlı yalnız tamamlanma hesabatının hazırlanması nəzərdə tutulur, Bura daxildir:

- (i) Torpaqalma sənədinin nəzərdən keçirilməsi və yoxlanılması;
- (ii) LTMQƏ-nin sosial-iqtisadi bazasının siyahıya alma məlumatlarının nəzərdən keçirilməsi ;
- (iii) Təsir göstəricilərinin müəyyən edilməsi və seçimi;
- (iv) LTMQƏ ilə aparılan rəsmi və qeyri-rəsmi tədqiqatlar vasitəsilə təsirin qiymətləndirilməsi;
- (v) LTMQƏ, rəsmi şəxslər, icma rəhbərləri ilə məşvərlər
- (vi) Köçürülmənin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi, təsir və davamlılıq, gələcəkdə köçürülmə siyasətinin təşkili və planlaşdırılması üçün cizgi çəkmə dərsləri .

57. Monitoring həmçinin həssas qrupların (ailə başçısı qadın olan ailələr yaxud yoxsulluq həddindən aşağı ailələr) statusunu qiymətləndirəcək. Layihənin monitoringi və qiymətləndirilməsində aşağıdakılar bazis göstəricilər kimi nəzərə alınacaq:

- (i) Köçürülmədən sonrakı müddətdə LTMQƏ-nin sosial-iqtisadi vəziyyəti ;
- (ii) Hüquqların verilməsi, kompensasiya, seçim variantları, köçürülmə cədvəlləri və s bağlı LTMQƏ-lərlə əlaqə və onarın reaksiyaları;
- (iii) Yaşayış evi və gəlir səviyyələrində dəyişikliklər ;
- (iv) Qeyri-rəsmi yaşayışçıların reabilitasiyası ;
- (v) Mülkiyyətin qiymətləndirilməsi;
- (vi) Şikayət prosedurları;
- (vii) Kompensasiyanın ödənişi və
- (viii) Köçürülmədən sonrakı müddətdə LTMQƏ-nin razılıq səviyyəsi .

58. KP-nin icrasının yekun xarici qiymətləndirilməsi onun icrasının tamamlanmasından sonra bir il müddətinə yerinə yetiriləcək. Belə tədqiqatın əsas səbəbi KP-nin əsas məqsədlərinə nail olub olmadığını müəyyən etməkdir. KP-dən hazırlanması müddətində aparılmış daha ciddi təsirə məruz qalmış LTMQƏ-nin sosial-iqtisadi tədqiqatının nəticə məlumatları Layihədən əvvəl və sonrakı vəziyyətin müqayisə edilməsi üçün istifadə ediləcəkdir. Tədqiqatın nəticəsi KP-nin məqsədlərinə nail olunmadığını müəyyən etdiyi halda qiymətləndirmə LTMQƏ üçün müvafiq əlavə köməkliyin göstərilməsini tövsiyyə edəcək.

XI. KP-NİN İCRASI ÜZRƏ TƏLİM

59. TAK işlərinə cəlb olunmuş Azərişiqın, LİQ və regional idarələrin işçi heyəti DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələbləri, KŞÇ və DETSQ ilə bağlı həftəlik təlimlər keçəcəklər. Təlimlər İMŞ müqaviləsi çərçivəsində beynəlxalq mütəxəssis tərəfindən aparılacaq və aşağıdakı mövzuları əhatə edəcək:

- (i) Torpaqalmanın prinsip və prosedurları;
- (ii) İctimaiyyətlə görüş və onların iştirakı ;
- (iii) DB-nin Əməliyyat Siyasətinin 4.12-ci tələbləri;
- (iv) Hüquqların və kompensasiyanın təyin edilməsi və ödəniş mexanizmləri ;
- (v) Şikayətlərin həlli; və
- (vi) Monitorinq və köçürülmə əməliyyatları

XII KÖÇÜRÜLMƏ BÜDCƏSİ VƏ MALİYYƏLƏŞMƏ

60. Bütün KP hazırlıq və icra xərcləri, o cümlədən kompensasiya və TAK-ın inzibati idarəedilməsi Layihə üzrə xərclərin ayrılmaz tərkib hissəsi hesab edilir. Hər bir KP-yə sadalananlar qeyd olunmaqla büdcə bölməsi daxildir: (i) təsirə məruz qalan bütün iş bəndləri və müavinətlər üzrə kompensasiya vahid qiymətləri; (ii) kompensasiya vahid qiymətlərinin hesablanması üçün metodologiya (iii) inzibati xərclər və nəzərdə tutulmayan xərclər daxil olmaqla bütün kompensasiya xərcləri üçün smeta cədvəli .

61. Kompensasiya, müavinətlər və KP-nin hazırlanması və icrası üçün inzibati xərclər tərəfdaş maliyyə vasitələri kimi Hökumət tərəfindən təmin ediləcək. TAK monitorinq tapşırıqları üzrə xərclər kreditdən ayrılacaq. TAK tapşırıqları üçün kifayət qədər vəsaitlərin mövcudluğunu təmin etmək üçün LİQ hər bir KP üçün ehtimal edilən kompensasiya xərcinin bərpa dəyəri ilə 100%-ni və gözlənilən müavinətləri üstəgəl KP-in icrasından əvvəl 15% nəzərdə tutulmayan xərcləri ayırmalı olacaq. Layihənin əsas icraçı sahibi kimi Azərişiq KP-lərin həyata keçirilməsi üçün lazım olan vəsaitlərin vaxtında ayrılmasına cavabdehdir.

XIII. KP-NİN İCRA PROSESİ

62. Layihə çərçivəsində KP-nin icrasının üç aydan az müddətə tamamlanması nəzərdə tutulur. LİQ təklif olunan layihə üzrə bu KŞÇ ilə müəyyən edilmiş meyarların uyğunluğuna əsasən siyahıyaalma tarixinə əsaslanaraq prosesin dayandırılması tarixini təyin və elan edəcək. LTMQƏ-yə təsir koridorundan obyekt və mülkiyyətin sökülməsindən ən azı bir ay (30 gün) qabaq müvafiq kompensasiya ödəniləcək. Bu müddət onlara evlərin yenidən inşası və biznesin yenidən yardılması üçün bərpası mümkün olan materialları sökülüb aparılmasına imkan verəcək. Buna baxmayaraq Azərişiq LİQ vasitəsilə icazəsiz obyektləri, onların prosesin dayandırılması tarixindən sonra tikildiyini sübut etmək şərtilə, hər hansı kompensasiya ödəmədən, yalnız iki həftə ərzində məcburi köçürülmə barədə sadə bildiriş verməklə sökmək hüququna malikdir.

63. Layihənin, sublayihələrin hazırlanması və icrası üçün TAK-la əlaqəli mərhələlər, aşağıda **4-cü cədvəldə** təsvir edilir.

Cədvəl 4: Tapşırıqlar Qrafiki

Mərhələ	Tədbirin adı	Öhdəlik	Vaxt çərçivəsi
A)	Layihənin hazırlanması		
1	Sublayihələrin müəyyənləşdirilməsi	LİQ və İMŞ	3 gün
2	KSÇ-nin nəzərdən keçirilməsi və yenilənməsi	LİQ, DB	2gün
3	Köçürülmə tapşırıqları və qrafiklərini ətraflı şəkildə təsvir edən tədbirlər planının hazırlanması	LİQ	1 gün
B)	KP-in hazırlanması		
1	Layihələrdə yoxsulluğun və sosial təsirlərin qiymətləndirilməsi	İMŞ	3 gün
2	Siyahiyaalma və ƏTQ üçün tədqiqatların hazırlanması, yerli siyahıya alma və ƏTQ qruplarının təlimləndirilməsi və müvafiq yerli hökumət idarələri ilə koordinasiya .	LİQ	5 gün
3	Layihə ərazisinin kadastr xəritələrinin toplanması	TAQ	10 gün
4	Təsirə məruz qalan ərazilərdə torpaq qeydiyyatlarının yoxlanılması, kadastr xəritələrin yenilənməsi və təsirlərin qiymətləndirilməsi tədqiqatlarının-Ətraflı Qiymtləndirmə Tədqiqatı (ƏTQ)-nin aparılması	TAQ	10 gün
5	LTMQƏ-yə ilk bildirişin verilməsi	Azərişiq	3 gün
6	İctimaiyyətlə görüşlərin keçirilməsi	Azərişiq	5 gün
7	Kompensasiyanın hesablanması	VC	10 gün
8	LTMQƏ-yə danışıqlar barədə bildirişin verilməsi	TAQ	3 gün
9	LTMQƏ ilə danışıqların aparılması	VC/TAQ	10 gün
10	KP-nin hazırlanması və razılaşdırılması üçün LİQ və DB-yə təqdim edilməsi	LİQ	10 gün
C)	KP-nin icrası		
1	KP-nin açıqlanması: KP və məlumat kitabçalarının Azərbaycan dilində təsirə məruz qalan əhaliyə paylanması və TAKPın ingilis dilində DB-nin internet sahifəsində yerləşdirilməsi	LİQ/DB	10 gün
2	Müqavilənin verilməsinin təsdiqi	DB	1 gün
3	Kompensasiya üçün yoxlamaların təltifi	Azərişiq	5 gün
4	KP-yə dair tamamlanma hesabatının təqdim edilməsi	İMŞ	5 gün
5	KP-nin icrası qənaətbəxş olduqda tikinti işlərinə başlanılması barədə bildiriş verilir.	DB	1 gün
6	Şikayətlər Baxılması/Məhkəmə prosesi	ŞBK/MN/Məhkəmə	-
7	Təşkilat daxili koordinasiya və təsirə məruz qalan şəxslə kommunikasiya	LİQ/TAQ	-

Əlavə 1: TAK Qiymətləndirmə Forması

TORPAQALMA VƏ SOSIAL TƏSİRİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ CƏDVƏLİ			
Rayon:			
Şəhər/:			
Qəsəbə/Kənd:			
Ərazinin və təklif olunan işlərin qısa təsviri :			
1. Torpaqalma və Köçürülmə üzrə qiymətləndirmə sualları			
Gözlənilən təsirlər	Bəli	Xeyr	Təsvir
fərdlər yaxud ailələr tərəfindən istifadə edilən torpaqların (ferma, kənd təsərrüfatı yaxud bostan torpaqları) təsire məruz qalması gözlənilirmi ?			
torpağın sahibi yaxud hazırkı istifadəçisi məlumdurmu?			
Yaşayış yerinin itkisi olacaqmı?			
Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların itkisi olacaqmı?			
Məhsul və ağacların itkisi olacaqmı?			
Biznes yaxud müəssisə itkisi olacaqmı?			
Gəlir və yaşayış vasitələrinin itkisi olacaqmı			
İnsanların qurğulara və xidmətlərə giriş-çixış imkanlarının itkisi olacaqmı?			
ənənəvi yaxud adi torpaqlar təsire məruz qalacaqmı?			
Tikinti ərazisində yaxud mühafizə zonasında öz yaşayış vasitələrinin qazanan peşəsi məlum olmayan insanlar varmı?			
Təsirlərin potensial həcmi	No.	Sahəsi (m2)	Təsvir
Yaşayış yerinin təxmini itkisi			
Kənd təsərrüfatı təyinatlı torpaqların təxmini itkisi			
Məhsul və ağacların təxmini itkisi			
Biznes və müəssisənin təxmini itkisi			
Gəlir yaxud yaşayış vasitələrinin təxmini itkisi			
2. təsire məruz qalan əhali barədə məlumat			
Təsire məruz qalması gözlənilən ev təsərrüfatlarının ehtimal edilən ümumi sayı neçədir? _____			
Təsire məruz qalması gözlənilən insanların ehtimal edilən ümumi sayı neçədir? _____			

Gəlir və yaşayış vasitələrinin itkisinə görə təsirə məruz qalan ev təsərrüfatlarının ehtimal sayı neçədir? _____	
Təsirə məruz qalan gəlir və yaşayış vasitələrinin növlərini və təsirlərinin xüsusiyyətinin qısaca təsvir edin:	
Yoxsul, qaçqın, məcburi köçkün, qadın ailə başçısı olan ailələr, həssas ailələr olan ev təsərrüfatları varmı?	
Xeyr [] Bəli [] Əgər varsa, vəziyyəti qısaca təsvir edin :	
3. Köçürülmə üçün layihənin kateqoriyalara bölünməsi və plan tələblərinin növü	
DB-nin Əməliyyat Siyasəti 4.12-ci tələblərində təsirlərin tərifinə əsasən: Təhlükəsizlik Tələbi 2: Məcburi Kömürülmə. Nəticə nədir?	
[] Torpaqalma və köçürülmə tələb olunur. Köçürülmə planı tələb olunur	
[] Torpaqalma və köçürülmə tələb olunur. Köçürülmə üzrə araşdırıcı tədqiqat tələb olunur	
Baxıldı və razılaşıdırıldı :	
Ad və imza	Tarix:

Əlavə 2: Torpaqalma və Köçürülmə Planının qısa icmalı

1. Sublayihə üçün TAK məsələləri

Bu bölmədə TAK tələb olunan işlər; torpaqalma səylərini minimuma endirmək üçün alternativ seçimlər, əgər varsa və qalan səylərin nə üçün qaçılmaz olduğu təsvir edilir:

2. Sublayihə Ərazisinin sosial-iqtisadi vəziyyəti barədə məlumat

Bu bölmədə köçürülən əhalinin sosial-iqtisadi və yaşayış vəziyyəti təsvir edilir və xüsusi diqqət tələb edən həssas qruplar müəyyən edilir.

3. Torpaqalma və köçürülmənin miqyası

Bu bölmədə təsirlərin hazırlanması (kim tərəfindən aparılmışdır və nə vaxt yerinə yetirilmişdir) təsvir edilir və təsirin hər bir növünün tam qiymətləndirilməsi və təsirə məruz qalan əhalinin siyahıya alınması təmin edilir. Bu bölmədə həmçinin hər bir təsirə məruz qalmış iş üzrə kompensasiyanın vahid qiymətinin və subsidiya/müavinətlərin müəyyən edilməsi üçün metodologiyanın təsviri verilir.

4. Məqsədlər, siyasi çərçivə və hüquqlar

Bu bölmədə uyğunluq və kompensasiya çərçivəsi təsvir edilir.

5. Məsləhətləşmə və şikayətlərin baxılmasında iştirak

Təsirə məruz qalan əhalinin şikayətlərinə baxılması prosedurları ümumi şəkildə verilir və cari sublayihədə baş vermiş məşvərətlərdə iştirak rəsi və şikayətlərə baxılması təsvir edilir.

6. İnstitusional çərçivə

Bu bölmədə institusional mexanizmlər təsvir edilir. Bura daxildir: torpaqalma və köçürülmə üçün əsas tapşırıqlar üzrə öhdəliklər, danışıqlar, maliyyələşmə, monitorinq və qiymətləndirmə.

7. Kompensasiya, köçürülmə və gəlirin bərpası

Bu bölmədə həyata keçiriləcək gəlir bərpa tədbirləri təsvir edilir.

8. Köçürülmə büdcəsi və maliyyələşmə

Bu bölmədə təsirə məruz qalan hər bir bənd üzrə vahid kompensasiya qiymətləri təmin edilir və TAK büdcəsi qiymətləndirilir. TAK büdcəsinə torpaqalma xərcləri, məhsula görə kompensasiya və subsidiya və müavinətlər üçün xərclər, monitorinq və qiymətləndirmə xərcləri, inzibati xərclər daxildir və infilyasiya və vergilərə uyğun tənzimlənəcək.

9. İcra Qrafiki

Bu bölmədə TAK prosesi və tikinti işlərinin icrası ilə TAK tapşırıqları üzrə vaxt qrafiki təsvir edilir.

10. Monitorinq və qiymətləndirmə

Bu bölmədə rutin və müstəqil monitorinq və qiymətləndirmə fəaliyyətləri üçün spesifik mexanizmlər müəyyən edilir.